

Імператор Нерон. У вирі інтриг

Нерон мріяв про славу артиста, але у 17 років став імператором. Звістку про його смерть чимало римлян зустріли радісними вигуками на вулицях міста, проте були й такі, хто ще довго прикрашав його гробницю весняними й літніми квітами... Імператор Нерон був цинічним і жорстоким, безжалісним до близьких людей. Та варто знати, що спонукало його так чинити і хто були його радники. Ким були ці люди? Якими були їхні мотиви? Чи підпалював Нерон Рим? Чи милувався видовищем пожежі? Можливо, після прочитання цієї книжки ви по-іншому подивитесь і на очільника римської молоді Нерона, і на імператора Нерона, і на його оточення. Адже ще Йосиф Флавій, його сучасник, зазначав, що багато з тих, хто писав про Нерона, або перекручували істину із вдячності до нього, або оббрівали його з ненависті й ворожості. Тому автор цієї книжки використовує лише перевірені факти, іноді коментує події чи висуває власні гіпотези, але нічого не вигадує, щоби читач сам відчув, яким насправді був Нерон Клавдій Цезар Август Германік, верховний понтифік, удостоєний трибунської влади, Імператор, Отець Вітчизни.

володимир
дмитренко

НЕРОН

Кальварія

Анотація

Нерон мріяв про славу артиста, але у 17 років став імператором. Звістку про його смерть чимало римлян зустріли радісними вигуками на вулицях міста, проте були й такі, хто ще довго прикрашав його гробницю весняними й літніми квітами...

Імператор Нерон був цинічним і жорстоким, безжалісним до близьких людей. Та варто знати, що спонукало його так чинити і хто були його радники. Ким були ці люди? Якими були їхні мотиви? Чи підпалював Нерон Рим? Чи милувався видовищем пожежі?

Можливо, після прочитання цієї книжки ви по-іншому подивитесь і на очільника римської молоді Нерона, і на імператора Нерона, і на його оточення. Адже ще Йосиф Флавій, його сучасник, зазначав, що багато з тих, хто писав про Нерона, або перекручували істину із вдячності до нього, або оббрівали його з ненависті й ворожості. Тому автор цієї книжки використовує лише перевірені факти, іноді коментує події чи висуває власні гіпотези, але нічого не вигадує, щоби читач сам відчув, яким насправді був Нерон Клавдій Цезар Август Германік, верховний понтифік, удостоєний трибунської влади, Імператор, Отець Вітчизни.

All rights reserved.

Усі права застережено.

ISBN 978-966-663-425-5

© Володимир Дмитренко, текст, 2004, 2019

© «Кальварія», 2019

Передмова

*Луцій Доміцій Агенобарб (Lucius Domitius Ahenobarbus — іноді його ім'я мало написання Aenobarbus — 15.12.37 — 7.06.68 рр.). Від кінця лютого 50 року, після всиновлення імператором Клавдієм, — Тіберій Клавдій Нерон (Tiberius Claudius Nero), потім — Нерон Клавдій Цезар Друз Германік (Nero Claudius Caesar Drusus Germanicus; до цього імені зазвичай додавався титул «princeps iuventutis» — «очільник римської молоді»). Від 13.10.54 до 7.06.68 року — імператор. Як імператор іменував себе **Імператор Нерон Клавдій Цезар Август Германік (Imperator Nero Claudius Caesar Augustus Germanicus)**.*

Мабуть, про жодного з римлян не написано стільки книжок, як про імператора Нерона, хоча він не був ані полководцем, ані видатним державним діячем, котрого варто було б наслідувати.

Нерон — син Агріпини Молодшої та Гнея Доміція Агенобарба. Чим вирізнялося, чим знаменне було його правління? То була пора, коли хитрість та підступність цінувалися вище за честь і доблесть. Книга Володимира

Дмитренка розповість те, що вам буде нелегко знайти в інших книжках, — правду і тільки правду.

На засланні загинуть мати Агріпини Молодшої та двоє її братів. Проте за кілька років третій брат Агріпини Молодшої, Калігула, стане імператором. Агріпина Молодша буде у фаворі, але разом із сестрою Юлією влаштує змову. Їх відправлять на заслання. У той самий час Нерона спіткає нове нещастя — через хворобу помре його батько. Із заслання сестер поверне імператор Клавдій. Однак Юлію невдовзі знову викриють як змовницю і стратять, а от Агріпина Молодша зуміє спокусити Клавдія, стати його дружиною і навіть домогтися того, що імператор призначить своїм наступником не рідного сина Британніка, а сина Агріпини від першого шлюбу. Так Нерон стане спадкоємцем престолу.

За чотири роки Клавдія отруять, а Нерон стане імператором. Мине ще рік, і він отруїть Британніка, а ще через чотири роки накаже стратити власну матір. Через три роки по тому Нерон накаже стратити й свою першу дружину Октавію, доньку імператора Клавдія.

Нерон був цинічним і жорстоким, був безжалісним навіть до близьких людей. Та варто знати, що спонукало його так чинити і хто були його радники. Адже Нерон мав лише 17 років, коли став імператором!

Він мріяв не про управління державою, а про славу артиста! Чимало справ за його спиною провертали придворні... І покої імператорського палацу, і весь Рим були місцем прихованої боротьби за владу. Декому було дуже вигідно очорнити імператора, змусити його помилитися. Ким були ці люди? Якими були їхні мотиви? Чи підпалював Нерон Рим? Чи милувався видовищем пожежі? Прочитавши цю книжку, ви зможете відрізнити правду від брехні.

Ви зможете дізнатися про потаємні важелі тогочасної римської політики, про істинні причини прийняття тих чи інших рішень, а ще дізнаєтеся про тих, кого кохали володарі Риму — про жінок, задля яких вони боролися за владу, забуваючи про все.

Можливо, після цього ви зовсім по-іншому подивитесь і на імператора Нерона, і на його оточення — людей, які колись вершили долю світу.

1. Родовід майбутнього імператора. Важке дитинство — заслання матері та смерть батька

Нерон народився 15 грудня 37 року н.е. Він був сином Гнея Доміція Агенобарба й Агріпини Молодшої. Рід Доміціїв Агенобарбів був давнім і знаменитим. Прадід Нерона по батькові, Гней Доміцій Агенобарб, на честь якого назвали батька Нерона, був відомим полководцем, який воював проти тріумвірів за республіку, а потім помирився з ними. Дід Нерона по батькові, Луцій Доміцій Агенобарб, завдяки знатному походженню й заслугам батька оженився на Антонії Старшій, старшій дочці тріумвіра Марка Антонія й Октавії Старшої — зведеної сестри імператора Октавіана Августа. Батько Нерона, Гней Доміцій Агенобарб, одружився з Агріпиною Молодшою, дочкою полководця Германіка та Агріпини Старшої, але, на відміну від знаменитих предків, прославився тільки тим, що був негідником, і помер 40 року від хвороби, увійшовши до історії лише тому, що став батьком Нерона.

До моменту народження Нерона брат його матері, Агріпини Молодшої, Калігула, вже дев'ять місяців був імператором. Светоній Транквілл писав, що коли Агріпина попросила Калігулу дати ім'я дитині на свій розсуд, той *«собі на потіху і на зло Агріпині»* назвав її сина Клавдієм, *«тому що Клавдій був посміховиськом усього двору»*. Так писав Светоній Транквілл. Тільки не всьому, що написано, слід вірити. У цьому випадку слова Светонія Транквілла є явною неправдою хоча б тому, що достеменно відомо: перше ім'я майбутнього імператора Нерона було Луцій Доміцій Агенобарб. Цілком очевидно, що його

назвали так на честь діда. Ні, таких жартів Калігула не вигадував, та й взагалі у перші роки правління він дуже тепло ставився до усіх своїх сестер, зокрема й до Агріпини Молодшої, матері Нерона, — її ім'я та зображення, як і імена й зображення інших його сестер, були навіть на одному з викарбуваних за його наказом римських сестерціїв. Перші неприємності у Нерона почалися через два роки після народження.

Сестерцій імператора Калігули, карбований у 37–38 роках.

Аверс: імператор Калігула у лавровому вінці зі стрічками; по колу напис із його іменем та офіційною титулатурою — Гай Цезар Август Германік, верховний понтифік, удостоєний трибунської влади.

Реверс: три сестри Калігули в образі римських богинь, які тримають роги достатку, навколо напис із їхніми іменами — Агріпина, Друзілла, Юлія.

Калігула був людиною свавільною і неврівноваженою. Вважається, що наслідуючи єгипетську традицію, Калігула жив зі своїми сестрами як із коханками. Чи так це було, чи просто вигадка, придумана для того, щоб зганьбити Калігулу (а таких вигадок відомо чимало), зараз уже навряд чи можна точно

визначити, але становище сестер Калігули при дворі, зокрема й Агріпини Молодшої, було високим. Тому високим було і становище її сина. Однак приблизно через два роки після народження Нерона Агріпина Молодша взяла участь у змові проти Калігули, організованій Гнеєм Лентулом Гетуліком і Марком Емілієм Лепідом. У жовтні 39 року змову було викрито, а всіх її учасників страчено. Агріпині Молодшій, як сестрі, Калігула зберіг життя, але відправив її у заслання, розлучивши із сином, та конфіскував її майно. 40 року, коли Нерону не виповнилося ще й трьох років, хлопчика спіткало нове нещастя — помер його давно вже хворий батько.

До повернення матері Нерон ріс у домі Доміції Лепіди, своєї тітки — батькової сестри. Дочка Доміції Лепіди та її першого чоловіка Валерія Мессалли, Валерія Мессаліна, 39 року вийшла заміж за майбутнього імператора Клавдія 41 року, з приходом Клавдія до влади, стала імператрицею. Від другого шлюбу з Фавстом Корнелієм Суллою Доміція Лепіда мала сина — Фавста Корнелія Суллу Фелікса. Були в неї діти й від третього шлюбу з Гаєм Аппієм Юнієм Сіланом, але й до взятого на виховання небожа Доміція Лепіда ставилася тепло, як до сина. У матеріальному плані у хлопчика було все необхідне, проте смерть батька і заслання матері не могли не завдати йому душевної травми. Що ж до його фізичного стану, то Нерон ще в дитинстві вирізнявся чудовим здоров'ям і, коли став імператором, хворів лише тричі, але й під час хвороби дозволяв собі надмірності. Він був середнього зросту, міцний, кремезної статури, обличчя мав радше вродливе, аніж приємне, а волосся рудувате, що й не дивно, зважаючи на те, що колись його пращур одержав прізвисько Агенобарб — «Рудобородий», яке стало другим іменем усіх чоловіків цієї лінії роду Доміціїв.

2. Повернення Агріпини Молодшої із заслання, її новий шлюб та нове вдівство. У вирі палацових інтриг. Агріпина Молодша стає імператрицею

41 року з приходом до влади імператора Клавдія опала Агріпини Молодшої закінчилася, їй повернули усе майно, і Нерон знову перебрався до матері. Згодом Агріпина як небога Клавдія стала набирати дедалі більшої сили. Повернувшись із заслання, Агріпина Молодша вийшла заміж за відомого історика, оратора й політичного діяча Саллюстія Кріспа Пассієна, людину вельми заможну і впливову.

44 року Саллюстій Крісп Пассієн помер, і Агріпина Молодша почала вибирати собі нового чоловіка, проте не квапилася. Як родичка імператора й імператриці Агріпина Молодша користувалася їхньою прихильністю, утім вона знала, наскільки хисткою є ця прихильність. Її рідну сестру Юлію, яка разом з Агріпиною Молодшою брала участь у змові Гетуліка й була заслана Калігулою, теж 41 року повернули із заслання, і Клавдій поставився до неї прихильно, проте 45 року її раптово звинуватили у новій змові і стратили.

Можливо, те, що Агріпина Молодша, повернувшись із заслання, вийшла заміж за людину літню, якою був Саллюстій Крісп Пассієн, було зумовлено не тільки бажанням отримати його значну спадщину, а й прагненням убезпечити себе від підозр у претензіях на владу. Навчена гірким досвідом Агріпина після повернення із заслання таких претензій не виказувала, хоча її й переповнювала жага влади. Агріпина просувалася до

неї повільно, крок за кроком. До 47 року про неї нічого не чуто, але 47 року її амбіції нарешті проявилися.

Саме того року Клавдій влаштовує «секулярні» (себто «столітні») ігри. За 64 роки до цього такі ігри вже влаштовував Октавіан Август. Клавдій, якому теж хотілося влаштувати саме столітні ігри, наказав вести їм лік за новим 100-літнім циклом. Надалі «секулярні» ігри проводили ще деякі імператори, і кожен із них, відповідно до власних амбіцій та політичної ситуації, визначав час їх проведення за тим циклом, який був йому вигідний. Одні дотримувалися порядку, встановленого Клавдієм, інші обчислювали цикли так, як і Октавіан Август. За словами Корнелія Тацита, *«під час ігор, що проходили в цирку за присутності Клавдія, підлітки зі знатних сімейств, і серед них Британнік, син імператора, і Луцій Доміцій, який згодом через усиновлення успадкував імператорську владу й ім'я Нерона, давали на конях троянську виставу, і те, що народ прихильніше поставився до Доміція, було сприйнято як пророцтво»*.

Чи було це випадковістю? Навряд чи... Вочевидь, Агріпіна Молодша вже знала чи здогадувалася про те, що готується інтрига з метою зганьбити й усунути імператрицю Мессаліну, і саме тому дозволила своєму синові перевершити Британніка. Можливо й те, що вже тоді Агріпіна Молодша почала поволі спокушати Клавдія та успіхом власного сина мовби натякала імператорові, що народить йому спадкоємця міцнішого, ніж хворобливий Британнік. Це лише здогад, але подальші події дозволяють це припустити.

48 року імператрицю Валерію Мессаліну раптово звинуватили в подружній зраді й стратили за розпусту та підготовку змови. Цілком імовірно, що Мессаліна стала жертвою підступної інтриги — розправу над нею вчинили, діючи від імені імператора, але без його відома, придворні Клавдія, які навіть не дали Мессаліні можливості зустрітися з

чоловіком та порозумітися. Згодом вони переконали Клавдія, що іншого виходу просто не було.

Між придворними Клавдія розгорнулася боротьба за право підказати імператорові, кого обрати за нову дружину. Могутній радник Нарцис пропонував Клавдію взяти за дружину Елію Петіну, від якої у Клавдія вже була дочка Антонія. Інший улюбленець Клавдія, вільновідпущеник Калліст, відстоював кандидатуру Лоллії Павлини, яка встигла побувати дружиною Калігули. Клавдій розмірковував, схилиючись то до одної, то до іншої думки. Будь-яка помилка тут могла коштувати дуже дорого, але Агріпина Молодша зрозуміла, що доля дає їй шанс, і вирішила цим шансом скористатися. Маючи власний чималий статок і додавши до нього величезний статок померлого чоловіка, вона вирішила стати першою дамою імперії, і в цьому їй підтримав могутній наблизений Клавдія вільновідпущеник Паллант, який відав усіма фінансами імперії.

Ауреус імператора Клавдія, карбований у 50 — 54 роках.

Аверс: імператор Клавдій у лавровому вінці зі стрічками; по колу напис із його іменем та офіційною титулатурою — Тиберій Клавдій Цезар Август Германік, верховний понтифік, удостоєний трибунської влади, Отець Вітчизни.

Реверс: імператриця Агріпина Молодша у вінці зі стрічками, по колу напис — Агріпина Августа.

Агріпина Молодша, як досвідчена спокусниця, відвідуючи дядька, то намагалася міцніше пригорнутися до нього, то, цілючись по-родинному, зробити поцілунок інтимнішим, і нарешті домоглася свого, ставши коханкою Клавдія. За словами Корнелія Тацита, спочатку вони змушені були приховувати зв'язок і *«не наслідувалися справити весільні обряди, оскільки одруження дядька з небогою було справою нечуваною»*, але знайшлося чимало охочих догодити імператорові, і незабаром *«кінець цьому зволіканню було покладено Вітеллієм, який узявся залагодити справу за допомогою звичних для нього хитрувань»*. Досвідчений дипломат Луцій Вітеллій, посилаючись насамперед на інтереси держави, зумів переконати сенат у необхідності цього шлюбу. Римські закони забороняли шлюб дядька з небогою, проте догідливі сенатори прийняли *«постанову, якою раз і назавжди дозволялися шлюби між дядьками й небогами»*. Усі вигукували здравиці на честь Клавдія й Агріпини, але наскільки нещирою була їхня радість, можна судити з того, що, хоча постанова залишалася в силі ще багато років, скористався цим дозволом окрім Клавдія лише один римський вершник — Алледій Север. Та й то, подекують, лише на догоду Клавдію й Агріпині. Агріпина усвідомлювала нещирість сенаторів, але їй був потрібен результат, і його було досягнуто — 49 року Агріпина Молодша стала дружиною імператора Клавдія. Корнелій Тацит писав: *«Цей шлюб принцепса став причиною кардинальних змін у державі: усім стала заправляти жінка, яка вирішувала справи Римської держави, зовсім не так, як спонукувана свавіллям Мессаліна; вона тримала вузду міцно натягнутою, так, ніби та перебувала в чоловічій руці»*.

Можливо, оцінка скинутої імператриці Мессаліни у Тацита не зовсім об'єктивна й занадто різка, адже за неї у державі було зроблено чимало важливих і корисних справ, однак те, що потім Агріпина Молодша взяла все у свої руки, — безсумнівно.

Спадкоємцем Клавдія вона бачила тільки одну людину — свого сина.

До цього вчителями Нерона були вільновідпущеники Анікет і Берилл, а також високоосвічений єгипетський жрець Херемон, але у середині 49 року Агріпина Молодша запросила стати вчителем граматики і риторики для Нерона сенатора й відомого філософа Сенеку. Вочевидь, саме Сенека виховав у Нерона любов до поезії. У ті часи ще не було звичним запрошувати вчителів настільки високого статусу, але відмовити Агріпині, улюбленій дружині імператора, Сенека не міг. А понад те, це призначення чимало дало й самому Сенеці — згодом він став одним із найвпливовіших вельмож.

Влада Агріпини зростала. Клавдій удостоює її титулу Августі, що жодного разу не було призначено жодній із дружин імператорів відтоді, як цей титул запровадив для своєї дружини Лівії імператор Октавіан Август. Якщо імператриця Лівія отримала титул Августі лише після смерті імператора, Агріпина Молодша першою отримує такий титул за життя чоловіка, започаткувавши нову традицію — згодом усі дружини імператорів будуть отримувати титул Августі одразу після того, як стануть імператрицями. На монетах її зображують то разом із Клавдієм, то навіть осібно, причому на деяких монетах східної частини імперії Агріпину зображують як богиню Артеміду, а на монетах для Єгипту — як богиню родючості Ізиду. Політичний вплив Агріпини Молодшої значно перевищив авторитет, що його мала Валерія Мессаліна.

3. Усиновлення Нерона імператором Клавдієм і піднесення Нерона. Шлюб Нерона з Октавією

Дітей від Клавдія в Агріпини Молодшої не було, але вона домоглася того, що Клавдій усиновив її сина. Згідно із записами жрецької колегії Арвальських братів, церемонію всиновлення було проведено 25 лютого 50 року, після чого Луцій Доміцій Агенобарб спершу отримав ім'я Тіберій Клавдій Нерон, а незабаром — Нерон Клавдій Цезар Друз Германік. Тож не від народження, як помилково повідомив Светоній Транквілл, і не на потіху двору отримав майбутній імператор своє ім'я. Це було найвищою честю, відзнакою. А оскільки повне ім'я було досить довгим, за римським звичаєм його відтоді частіше йменували коротше — Нерон. Саме під цим іменем він і ввійде до історії.

4 березня 51 року імператор Клавдій урочисто відсвяткував повноліття Нерона. На честь цієї події у Римі випустили в обіг пам'ятні ауреуси та денарії, що зображували Нерона й повідомляли, що Нерон Клавдій Цезар Друз Германік є членом великої жрецької колегії та *«очільником римської молоді»*. Нерону належало отримати консульство після досягнення ним двадцятилітнього віку[1] і проконсульську владу за межами Рима. Про це також поквапилися сповістити жителів імперії, відкарбувавши денарії з погруддям юного Нерона й написом «NERONI CLAVDIO DRVSO GERM COS DISIGN» («Нерона Клавдія Друза Германіка призначено консулом на наступний рік»). Клавдій ставився прихильно до сина нової дружини. На час виїзду на свята на честь Юпітера, які відбувалися на Альбанських пагорбах неподалік Рима, Клавдій призначає

Нерона виконувачем обов'язків префекта міста, доручивши йому контроль за діяльністю міської влади. Звісно, Нерон був ще занадто юним для того, щоб реально виконувати ці обов'язки, більшу частину їх виконували за нього інші люди. Проте було зрозуміло, що імператор бачить у Нероні свого спадкоємця. Юний Нерон показав себе у ті роки досить здібним політиком — він виступав з промовами на користь декількох міст, а також лобював інтереси острова Родос і провінції Сирія. Промови йому допомагали писати радники — ораторського хисту Нерон не мав і надалі став першим з імператорів, «який потребував чужого красномовства». Але Нерону вдається справити гарне враження на сенаторів та інших впливових осіб імперії.

Римський денарій, карбований у 51 році імператором Клавдієм на честь усиновленого ним і проголошеного Цезарем Нерона.

Аверс: юний Нерон; навколо напис — Нерон Клавдій Цезар Друз Германік, очільник римської молоді.

Реверс: головні атрибути римських жерців (чаша на тринозі, ківш для жертвних церемоній, авгурський жезл і патера); навколо напис про те, що Нерона включено до складу

колегії римських жерців і йому достроково буде надано консульську владу.

Слід зауважити, що справити гарне враження на сенаторів йому було неважко, навіть не маючи жодних здібностей. Агріпина Молодша на той час набрала такої сили, що майже всі вважали за краще або лестити їй, або мовчати. Заперечувати Агріпині було справою смертельно небезпечною — навіть колишніх суперниць, які претендували на місце дружини Клавдія, Агріпина швидко відправила у заслання, а потім, не задовольнившись цим, примусила до самогубства. Спроби бодай у чомусь протидіяти Агріпині Молодшій хоча й траплялися, завжди закінчувалися досить сумно для тих, хто їх робив. 51 року сенатор Юній Луп спробував звинуватити в образі величі й намірі захопити владу одну з найбільш приближених до Агріпини Молодшої осіб — Луція Вітеллія, . Імператор Клавдій уже ладен був повірити обвинуваченню, але Агріпина переконала його, що це наклеп, і змусила відправити в заслання самого обвинувача. Єдиною впливовою особою, яка намагалася стримати Агріпину Молодшу, що рвалася до абсолютної влади, був Нарцис, до якого Клавдій усе ще був прихильний. Проте і Нарцис, й інші супротивники Агріпини поступово втрачали свої позиції. Особливо істотно вплив Нарциса послабшав після того, як 52 року зазнав часткової невдачі курований Нарцисом грандіозний проект осушення Фуцинського озера (про що докладніше розказано в розділі про імператора Клавдія). Нарцис був надто близьким до Клавдія, і Агріпина не змогла тоді домогтися його усунення, однак це було лише справою часу — з кожним днем вплив Агріпини зростав, а вплив її супротивників слабшав. Після того, як 52 року Агріпина домоглася заміни командувачів преторіанської гвардії Лузія

Гету й Руфрія Кріспіна на відданого їй Афранія Бурра, супротивники Агріпини могли сподіватися лише на диво.

53 року, на настійну вимогу Агріпини, Клавдій видав за Нерона свою дочку Октавію. Шлюб було продиктовано суто політичним розрахунком, оскільки нареченій тоді було лише дванадцять років. Можливо, що літній і хворобливий імператор Клавдій сподівався у такий спосіб якнайкраще забезпечити гарне майбутнє своєї дочки (хоча досяг цим цілком протилежного). Однак насамперед тут позначився тиск на Клавдія з боку Агріпини. Октавія була до цього заручена зі знатним юнаком Луцієм Юнієм Сіланом, який був по матері нащадком Октавіана Августа. Ставши фавориткою Клавдія, Агріпина Молодша не тільки змусила Луція Юнія Сілана відмовитися від заручин із дочкою імператора, але й примусила до самогубства. Луцій Юній Сілан вкоротив собі віку в день весілля Агріпини Молодшої і Клавдія чи то зрозумівши, що тепер Агріпина однаково його знищить, чи то для того, аби хоч цим засмутити Клавдія й Агріпину.

Агріпина Молодша була настільки владною, що хотіла, аби їй беззаперечно підкорялися всі навколо. Трагічно закінчився конфлікт між нею й Доміцією Лепідою, яка раніше виховувала Нерона. За словами Корнелія Тацита, мати й тітка давно і запекло боролися між собою за вплив на Нерона. При цьому Доміція Лепіда більше діяла ласкою та щедрістю, *«тоді як Агріпина, навпаки, була з ним незмінно суворою й непохитною: вона прагнула здобути для сина верховну владу, але терпіти його владарювання не могла»*. Боротьба ця була помітною всім і нікому нічого доброго не принесла. Як писав Тацит, Агріпина домоглася того, що Лепіду звинуватили у спробі чаклунством звести зі світу її, дружину імператора, а також у тім, що Лепіда, *«утримуючи в Калабрії юрби буйних рабів, порушувала мир і спокій Італії»*. Попри всю безглуздість звинувачення, Доміцію Лепіду

засудили до смерті. За неї намагався заступитися Нарцис, який усе ще очолював імператорську канцелярію. Але зрозумівши, що не має сил боротися з Агріпиною, він був змушений виїхати з Рима під приводом необхідності покращити здоров'я. Можливо, він бажав отримати перепочинок, а можливо, просто побоюювався за своє життя й сподівався урятувати його, відійшовши від справ.

4. Нерон і Британнік. Смерть імператора Клавдія — гриби, хвороба чи отрута? Таємниця його заповіту. Нерон — імператор

Атмосфера взаємної недовіри, підступу й інтриг, у якій виріс Нерон, багато в чому визначила його майбутній характер і вчинки.

Дуже непростою була ситуація, що склалася в імперії наприкінці правління Клавдія. У країні було два офіційні спадкоємці престолу: Нерон і Британнік. Однак попри те, що Британнік був рідним сином імператора, а Нерон названим, Агріпина Молодша схилила чашу терезів на користь свого сина.

Зробити це було не легко. Частина армії й сенату стали на бік Британніка. Угруповання, яке склалося довкола Британніка, також рвалося до влади, причому мало серйозну опору в преторіанській гвардії. Клавдій вагався. Цю приховану боротьбу за владу, за те, кому бути спадкоємцем, відбито навіть на римських монетах. Більша частина римських монет 53—54 років є ніби агітацією за Нерона, але римські монети Африки й Азії зображують обох спадкоємців, а одна з монет, випущених у ці роки, зображує імператорів Тіберія, Гая Цезаря (Калігулу) і Клавдія — усіх імператорів династії Юліїв-Клавдіїв і з ними Британніка як спадкоємця Клавдія, але без Нерона. Саме римські монети є яскравим і безперечним свідченням того, що в цей час у Римі точилася боротьба за право спадкування.

Римом ходили чутки, що Клавдій в останні роки втомився від своєї владної дружини й почав подумувати про розлучення,

тільки ніяк не міг зважитися. Чи так воно було, чи ні, але зробити цього Клавдій не встиг.

12 жовтня 54 року Клавдій отруївся грибами. Лікарі виявилися неспроможними йому допомогти.

Римські пліткарі завзято повторювали, що річ тут була не в грибах, а у тім, що Агріпина, нізащо не бажаючи допустити розлучення, скористалася від'їздом свого єдиного впливового супротивника, Нарциса, й організувала вбивство Клавдія.

Відверто кажучи, не можна виключати версію, що Клавдій випадково отруївся грибами, які їв останнього дня свого життя. Не можна також повністю виключати й версію, що він помер від шлункових кольок, адже вік імператора був як на ті часи вже досить похилим. Одначе за сукупністю обставин версія навмисного отруєння справді виглядала найімовірнішою. Усі були впевнені, що це справа рук Агріпини, але ніхто не насмівся цього довести, оскільки тепер Агріпина стала фактичною правителькою Риму. Утім, зауважмо, навіть якщо Клавдія було отруєно, зробити це могла не тільки Агріпина. Не можна виключити й версію, що Клавдія отруїв сам Нерон — він був іще юнаком, але аж ніяк не дитиною, а можливість особистого спілкування із Клавдієм дозволяла йому це скоїти. Надалі отруту Нерон використовуватиме досить часто.

Водночас серйозним аргументом, що змушує не виключати й можливості природної смерті Клавдія, є те, що, як уже згадувалося, за рік до цього він видав заміж за Нерона свою дванадцятилітню дочку. Чому він так поспішав? Якби Клавдій почувався цілком здоровим, то логічніше було б видати її заміж трьома або чотирма роками пізніше, коли вона досягне шлюбного віку. Агріпина Молодша, звісно ж, була зацікавленою в такому шлюбі, але те, що Клавдій пішов на це тільки через тиск Агріпини, — досить сумнівно. Не менш логічно припустити, що Клавдій погодився на цей поспішний шлюб

саме через те, що почувався дуже погано й сподівався, оженивши Нерона на Октавії, надійніше забезпечити майбутнє дочки й сина. Адже він розумів, що його рідний син Британнік ще занадто малий, щоб зуміти утримати владу.

Та хоч там як, але у ніч на 13 жовтня 54 року імператор Клавдій помер.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ